

УДК 342.132(477)

НІКІТІН В.В.

АДМІНІСТРАТИВНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ПУБЛІЧНИХ РЕЄСТРАТОРІВ У СФЕРІ ДЕРЖАВНОЇ РЕЄСТРАЦІЇ В УКРАЇНІ

У статті визначено поняття адміністративної відповідальності публічного реєстратора, під якою слід розуміти регламентований законодавством порядок застосування уповноваженими органами державної влади до публічних реєстраторів певних заходів державного примусу у разі невиконання чи неналежного виконання ними своїх посадових повноважень, з метою попередження та припинення правопорушень суб'єктів публічної адміністрації у сфері державної реєстрації.

Ключові слова: адміністративна відповідальність, державна реєстрація, державний примус, правопорушення, публічна адміністрація, публічний реєстратор.

В статье определено понятие административной ответственности публичного регистратора, под которой следует понимать регламентированный законодательством порядок применения уполномоченными органами государственной власти к публичным регистраторам определенных мер государственного принуждения в случае неисполнения или ненадлежащего исполнения ими своих должностных полномочий, с целью предупреждения и пресечения правонарушений субъектов публичной администрации в сфере государственной регистрации.

Ключевые слова: административная ответственность, государственная регистрация, государственное принуждение, правонарушения, публичная администрация, публичный регистратор.

The article defines the administrative responsibility of public registrar is the order of application measures of state compulsion to the public registrar's in the event of failure or improper performance of their official duties, in order to prevent and suppress violations in the state registration.

Key words: administrative responsibility, public administration, public registrar, state compulsion, state registration, violation.

Вступ. Забезпечення прав, свобод та законних інтересів людини є прямим обов'язком держави. Даний принцип поширюється на всі сфери суспільного життя, включаючи також і сферу державної реєстрації. Державна реєстрація є проміжною ланкою, яка встановлена між державою та громадянами, адже вона надає особам чи правам певної легітимності. Публічні реєстратори є відповідно виконавцями державної реєстрації, а тому визначення особливостей їх адміністративно-правового статусу є надзвичайно важливим.

Постановка завдання. Відповідальність, як складова статусу, встановлює певний захист громадян від протиправних діянь, оскільки не лише припиняє їх, а й запобігає. Інститут адміністративно-правової відповідальності публічних реєстраторів є запорукою належного виконання ними своїх повноважень.

Усе це спричинює актуальність обраної проблематики для захисту громадян від порушення своїх прав у сфері державної реєстрації.

До проблематики дослідження інституту адміністративної відповідальності звертали свою увагу такі вчені-юристи: В.Б. Авер'янов, О.В. Зайчук, В.М. Кириченко, А.М. Колодій, Т.О. Коломоєць, В.В. Копейчиков, О.М. Куракін, Н.М. Оніщенко, Н.П. Христинченко та інші.

Проте, до аналізованих нами питань вони зверталися лише побічно, досліджуючи інші, більш загальні, спеціальні чи суміжні виклики.

Мета статті полягає в тому, щоб на основі праць юристів, учених-адміністративістів, а також норм чинного законодавства, визначити поняття та особливості адміністративно-правової відповідальності публічних реєстраторів.

Результати досліджень. Важливим елементом адміністративно-правового статусу публічного реєстратора, як і будь якого суб'єкта публічної реєстрації, є його адміністративна відповідальність. Відповідальність публічних реєстраторів слід розкривати через інститут юридичної відповідальності, яка є первинною у цій сфері.

Згідно з тлумачним словником з української мови, відповідальність – це покладений на когось або взятий на себе обов'язок відповідати за певну ділянку роботи, справу, за чийсь дії, вчинки, слова [2, с. 620].

З позиції теоретиків держави і права, юридична відповідальність – це застосування в особливому процесуальному порядку до особи, яка вчинила правопорушення, засобів державного примусу, передбачених санкцією правової норми [3, с. 205].

Як визначають В.М. Кириченко та О.М. Куракін, юридична відповідальність – це передбачений чинним законодавством обов'язок правопорушника зазнати примусового позбавлення певних благ (особистого, майнового або організаційного характеру) за вчинене правопорушення [4, с. 102].

У свою чергу, інші теоретики права А.М. Колодій та В.В. Копейчиков поділяють юридичну відповідальність на перспективну (позитивну) і ретроспективну (негативну). Позитивна юридична відповідальність – це сумлінне виконання своїх обов'язків перед громадянським суспільством, правовою державою, колективом людей та окремою особою. Ретроспективна юридична відповідальність – це специфічні правовідносини між державою та правопорушником внаслідок державно-правового примусу, що характеризуються засудженням протиправного діяння та суб'єкта правопорушення, покладанням на останнього обов'язку перетерпіти позбавлення і несприятливі наслідки особистого, майнового, організаційного характеру за скоєне правопорушення [6, с. 230].

Таким чином, юридична відповідальність є складовою адміністративно-правового статусу публічного реєстратора та виражається через застосування до публічного реєстратора певних заходів державно-правового примусу за неналежне виконання ним свої повноважень у сфері державної реєстрації.

Закон України від 1 липня 2004 року № 1952-IV «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень», а саме стаття 38, визначає, що державні реєстратори, суб'єкти державної реєстрації прав за порушення законодавства у сфері державної реєстрації прав несуть дисциплінарну, цивільно-правову, адміністративну або кримінальну відповідальність у порядку, встановленому законом [8].

Законом України 15 травня 2003 року № 755-IV «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань» визначено, що суб'єкти державної реєстрації за порушення законодавства у сфері державної реєстрації несуть відповідальність у порядку, встановленому законом. Шкода, заподіяна суб'єктами державної реєстрації, підлягає відшкодуванню на підставі судового рішення, що набрало законної сили, у встановленому законом порядку [9].

Таким чином, враховуючи проблематику нашого дослідження, в аспекті відповідальності публічних реєстраторів, варто дослідити інститут адміністративної відповідальності у сфері здійснення публічними реєстраторами процесуально-реєстраційних дій. А тому, для подальшого дослідження, необхідно проаналізувати поняття «адміністративна відповідальність».

Професор Т.О. Коломоєць визначає, що адміністративна відповідальність – це різновид правової відповідальності, специфічна форма негативного реагування з боку держави в особі її компетентних органів на відповідну категорію протиправних проявів (передусім адміністративних проступків), згідно з якою особи, що скоїли ці правопорушення, повинні дати відповідь перед уповноваженим державним органом за свої неправомірні дії та понести за це адміністративні стягнення в установлених законом формах та порядку [7, с. 101].

Теоретики права А.М. Колодій та В.В. Копейчиков під адміністративною відповідальністю розуміють застосування уповноваженим органом чи посадовою особою адміністративного стягнення до особи, яка вчинила правопорушення, що за своїм характером не тягне за собою відповідно до чинного законодавства кримінальну відповідальність [6, с. 300].

Професор В.Б. Авер'янов зазначає, що адміністративна відповідальність – це специфічне реагування держави на адміністративне правопорушення, що полягає у застосуванні уповнова-

женим органом або посадовою особою передбаченого законом стягнення до суб'єкта правопорушення [1, с. 109].

Під адміністративною відповідальністю посадових осіб Н.П. Христинченко розуміє регламентовану адміністративно-деліктними нормами реакцію з боку уповноважених суб'єктів на діяння посадової (службової) особи, які виявилися у порушенні нею встановлених законом заборон або невиконанні покладених на неї обов'язків, що полягає у застосуванні до посадової (службової) особи заходів державного примусу у вигляді адміністративних стягнень, які тягнуть за собою несприятливі наслідки особистого, майнового та іншого характеру і владний осуд винного суб'єкта з метою запобігання та припинення правопорушення [10, с. 938].

Таким чином, на основі праць учених-адміністративістів, варто визначити, що адміністративна відповідальність публічного реєстратора – це застосування уповноваженими органами державної влади до публічних реєстраторів певних заходів державного примусу у разі невиконання чи неналежного виконання ними своїх посадових повноважень з метою попередження та припинення правопорушень суб'єктів публічної адміністрації у сфері державної реєстрації.

Визначивши поняття адміністративної відповідальності публічного реєстратора, потрібно визначити основні їх особливості.

Як описує професор Т.О. Коломоєць, адміністративній відповідальності, як різновиду юридичної відповідальності, притаманні такі ознаки: 1) має зовнішній характер; 2) застосовується лише за вчинення правопорушення; 3) пов'язана з державним примусом у формах каральних та правовідновлюючих заходів; 4) визначена у нормах права; 5) притягнення правопорушника до відповідальності здійснюється у певному процесуальному порядку; 6) притягнення до відповідальності здійснюється уповноваженими державними органами та посадовими особами; 7) винна у вчиненні правопорушення особа зазнає збитків матеріального та побутового характеру, які передбачені законом [7, с. 102].

У свою чергу, професор В.Б. Авер'янов визначає, що основні ознаки адміністративної відповідальності полягають у тому, що вона: 1) є засобом охорони встановленого державою порядку; 2) нормативно визначена та полягає у застосуванні (реалізації) санкцій правових норм; 3) є наслідком винного антигромадського діяння; 4) супроводжується державним та громадським осудом правопорушника та вчиненого ним діяння; 5) пов'язана з примусом, з негативними для правопорушника наслідками (морального або матеріального характеру), яких він має зазнати; 6) реалізується у відповідних процесуальних формах. Похідні ознаки адміністративної відповідальності визначаються її юридичною природою, і до них професор відносить такі: 1. Її підставою є не тільки адміністративне правопорушення (проступок), а й порушення норм інших галузей права, у випадках, прямо передбачених чинним законодавством. 2. Вона полягає у застосуванні до винних адміністративних стягнень. 3. Право притягнення до адміністративної відповідальності надано багатьом державним органам та їх посадовим особам. 4. Законодавством встановлено особливий порядок притягнення до адміністративної відповідальності (складання протоколу, збір і оцінка доказів, винесення постанови тощо). 5. Адміністративна відповідальність урегульована нормами адміністративного права, що містить переліки адміністративних стягнень та органів, уповноважених їх застосовувати. 6. Право встановлення адміністративної відповідальності має досить широке коло суб'єктів [1, с. 111].

Отже, до особливостей адміністративно-правової відповідальності публічних реєстраторів слід віднести:

- 1) застосовується у чітко регламентованому порядку уповноваженими органами державної влади;
- 2) суб'єктами виступають публічні реєстратори, тобто як фізичні, так і юридичні особи;
- 3) може бути використана лише при невиконанні чи неналежному виконанні публічними реєстраторами своїх повноважень;
- 4) поєднана зі сферою державної реєстрації;
- 5) публічний реєстратор відшкодовує заподіяну шкоду у встановленому законом порядку.

Адміністративна відповідальність у сфері державної реєстрації прямо передбачена Кодексом України про адміністративні правопорушення, зокрема, стаття 166-23 «Порушення порядку державної реєстрації речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень» визначає, що порушення порядку державної реєстрації речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень тягне за собою накладення штрафу від двохсот до чотирьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. Повторне протягом року вчинення порушення, передбаченого частиною першою цієї статті, за яке особу вже було піддано адміністративному стягненню, тягне за

собою накладення штрафу від чотирьохсот до п'ятихсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян [5].

Також, стаття 166-11 цього ж Кодексу «Порушення законодавства про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань» визначає підстави притягнення публічного реєстратора до адміністративної відповідальності у сфері реєстрації осіб, а саме, до підстав адміністративної відповідальності публічних реєстраторів відносять: порушення встановлених законом строків для проведення державної реєстрації юридичної особи, фізичної особи – підприємця або громадського формування, вимагання не передбачених законом документів для проведення державної реєстрації, а також інші порушення встановленого законом порядку проведення державної реєстрації юридичної особи, фізичної особи – підприємця або громадського формування; порушення встановленого законодавством порядку пересилання реєстраційних справ юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців поштовими відправленнями; порушення встановленого законом порядку зберігання реєстраційних справ юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців; вищевказані дії, які вчинені особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за такі самі порушення [5].

Отже, можна визначити такі підстави адміністративної відповідальності публічних реєстраторів:

- 1) порушення процесуальних строків проведення державної реєстрації;
- 2) витребування від осіб-заявників документів, які не передбачені законодавством про державну реєстрацію для її проведення;
- 3) порушення умов зберігання та відправлення реєстраційних справ;
- 4) порушення порядку проведення державної реєстрації внаслідок неналежного виконання або невиконання публічними реєстраторами своїх повноважень;
- 5) вчинення вищевказаних дій повторно (протягом року).

Отже, адміністративна відповідальність публічного реєстратора – це регламентований законодавством порядок застосування уповноваженими органами державної влади до публічних реєстраторів певних заходів державного примусу у разі невиконання чи неналежного виконання ними своїх посадових повноважень, з метою попередження та припинення правопорушень суб'єктів публічної адміністрації у сфері державної реєстрації.

Список використаних джерел:

1. Авер'янов В.Б. Адміністративне право України. Академічний курс : [підручник] / В.Б. Авер'янов. – К. : Юридична думка, 2004. – Т. 1. – 584 с.
2. Білодід І.К. Словник української мови : в 11 т. / І.К. Білодід // АН УРСР. Інститут мовознавства. – К. : Наукова думка, 1970-1980. – Т. 1, 1970. – 799 с.
3. Зайчук О.В. Теорія держави і права. Академічний курс : [підручник] / О.В. Зайчук, Н.М. Оніщенко. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 688 с.
4. Кириченко В.М. Теорія держави і права: модульний курс : [навч. посібник] / В.М. Кириченко, О.М. Куракін. – К. : Центр навчальної літератури, 2010. – 264 с.
5. Кодекс України про адміністративні правопорушення // Відомості Верховної Ради Української РСР. – 1984. – Додаток до № 51. – Ст. 1122.
6. Колодій А.М. Правознавство : [навч. посібник] / А.М. Колодій, В.В. Копейчиков // Національний педагогічний ун-т ім. М.П. Драгоманова. – 3-е вид., перероб. та доп. – К. : Юрінком Інтер, 2000. – 638 с.
7. Коломоєць Т.О. Адміністративне право України : [підруч. для студ. ВНЗ] / Т.О. Коломоєць // Державний вищий навчальний заклад «Запорізький національний ун-т» МОН України. – К. : Істина, 2009. – 475 с.
8. Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень : Закон України від 01.07.2004 № 1952-IV // Офіційний вісник України. – 2004. – № 30.
9. Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань : Закон України від 15.05.2003 № 755-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 31. – Ст. 263.
10. Христинченко Н.П. Застосування адміністративної відповідальності до посадових осіб / Н.П. Христинченко // Форум права. – 2011. – № 2. – С. 933-938.